

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 18 mars 1938 kl. 9 f. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion om utredning rörande avskaffande av drickspenningssystemet vid hotell och restauranger.

I en inom riksdagens första kammare väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 209, hava herr *Bjurström m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande möjligheterna att avskaffa drickspenningssystemet vid hotell och restauranger.

I avseende å motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i anledning av motionen införskaffat yttranden från socialstyrelsen, landsorganisationen i Sverige och Svenska arbetsgivareföreningen. I yttrandena anföres i huvudsak följande.

Socialstyrelsen: »Frågan om en avveckling eller inskränkning av drickspenningssystemet inom hotell- och restaurangnäringen står sedan längre tid på dagordningen både i vårt land och i utlandet. Olägenheterna med denna betalningsform, såväl ur den mottagandes som ur den betalandes synpunkt, synas på senare tid ha framträtt med ökad styrka och skapat en växande opinion för dess avskaffande och ersättande med ett mera tidsenligt och rationellt avlönings-system. Med hotell- och restaurangrörelsens, turistväsendets och det organiserade internationella reseutbytet snabba utveckling och ökade popularisering under senare år ha olägenheterna med ifrågavarande avlönings-system också otvivelaktigt ökat. Den bredare publik, som numera i allt större omfattning frekventerar hotell, pensionat och restauranger, torde av ekonomiska och andra skäl i regel föredraga att erlagga fasta betjäningssavgifter i en eller annan form i stället för att behöva lämna personalen en till sitt belopp svårbestämbar ersättning i form av drickspengar. Särskilt för resande utlänningar torde bruket att betala drickspengar ofta te sig obehagligt och betungande, helst som normerna för beräkningen av hotell- och restaurangpersonalens avlöning som bekant äro mycket växlande i olika länder. Det har vidare framhållits, att en avveckling av drickspenningssystemet skulle i allmänhet möta sympatier även från personalens egen sida, bland annat med hänsyn till den förnedrande känsla, som mottagaren av drickspengar ofta erfar, ävensom den svårberäknelighet och osäkerhet, som är förknippad med ifrågavarande avlöningsform.

Vid en undersökning av möjligheterna att avskaffa drickspenningssystemet i vårt land synas förhållandena och utvecklingstendenserna på motsvarande område i utlandet böra uppmärksammas. Det bör framhållas, att denna avlöningsform i flertalet länder numera i stor utsträckning ställts på avskriv-

ning inom hotellväsendet och där ersatts antingen med fasta löner, helt inkluderade i rumspriserna, eller med andel i procentuellt beräknade betjäningsavgifter. Speciellt inom de större hotellen i utlandet med delvis internationell publik torde denna anordning vara allmänt vedertagen, ehuru drickspengar fortfarande givas åt vaktmästare för bagagetransport. Annorlunda ställer sig saken inom restaurangrörelsen, där drickspenningsystemet allttjämt synes vara den förhärskande löneformen. Undantag från denna regel finner man företrädesvis i Tyskland, där redan kort efter kriget infördes ett system med servisavgifter, utgörande 10 % å notans slutbelopp, låt vara att servitörerna ingenstades synas vara förbjudna att mottaga överbetalning. I England och särskilt Amerika förekommer i stor utsträckning, att drickspengar å lunchrestauranger och dylika näringsställen avskaffats i samband med att betalningen för intagen måltid erlägges vid en särskilt kontrollerad kassa; det är dock ej ovanligt, att gäster kvarlämna en slant åt servitrisen. Fullständigt borttaget är drickspenningsystemet vid det i Amerika först tillämpade självserveringssystemet, vilket sedermera vunnit insteg också i andra länder, dock i mindre utsträckning här i Sverige.

I Sverige har sedan något årtionde tillbaka framträtt en liknande tendens att avlösa drickspenningsystemet inom hotellbranschen, varvid början gjordes vid företag, i vilka publiken delvis härrörde från länder, där drickspenningsystemet mer eller mindre fullständigt avskaffats och benägenhet alltså fanns att tillämpa samma sedvänjor i vårt land. Särskilt i vissa större städer erhåller hotellpersonalen sin kontantinkomst i form av andel i betjäningsavgifter, uppförda på hotellräkningen, varvid drickspengar icke erfordras. Anordningen med betjäningsavgifter har likväl ännu icke slagit igenom i lika hög grad hos oss som på sina håll i utlandet; allttjämt synes drickspenningsystemet i vårt land dominera såsom avlöningsform för den hotellpersonal, som direkt betjänar allmänheten. Beträffande serveringspersonal å hotell och restauranger härskar detta system, ofta i förening med garanterad minimiinkomst för de anställda, allttjämt ganska oinskränkt i Sverige. De ansatser, som gjorts för att helt avskaffa drickspengarna för dylik personal, äro ganska sporadiska men ha visat sig framgångsrika inom en begränsad ram. Vid ölkaféer och liknande näringsställen har, åtminstone i de större städerna, ett system med fasta löner vunnit insteg, ehuru vid det övervägande flertalet företag icke tillämpat enbart utan i förening med drickspengar.

Enligt motionärernas uppfattning bör nu utredas, huruvida möjligheter föreligga för ett generellt avskaffande av drickspenningsystemet vid hotell och restauranger. I sådant syfte ifrågasättes införande av särskild lagstiftning i ämnet, förslagsvis genom bestämmelser i hotellstadgan samt i förordningarna angående försäljning av rusdrycker och pilsnerdricka.

Socialstyrelsen finner i likhet med motionärerna det vara önskvärt, att det ifrågavarande spörsmålet göres till föremål för särskild utredning, helst som drickspenningsystemet bland annat komplicerar frågan om en eventuell reglering av arbetstidsförhållandena inom hotell- och restaurangnäringen för sådan personal, som har att direkt betjäna allmänheten. Sambandet mellan drickspenningsystem och förlängd arbetstid framträder särskilt vid kaféer, matserveringar och andra smärre företag med svag ekonomisk bärkraft och jämförelsevis ojämn kundfrekvens. Det synes uppenbart, att en väsentlig avkortning av arbetstiden för serveringspersonalen vid dylika smärre företag — vilken personal uppbär huvuddelen av sina inkomster i

form av drickspengar — för de anställda skulle innebära icke obetydligt minskade inkomster, vilken minskning ej torde kunna täckas av de ofta ekonomiskt svagt ställda ägarna till dylika småföretag.

Även i andra avseenden än det nu nämnda lärer ett fullständigt avskaffande av drickspenningsystemet — vare sig denna omläggning lämpligen kan ske genom lagstiftning eller ej — möta vissa svårigheter. Detta synes ej heller ha förbisetts av motionärerna, vilka emellertid icke närmare uppehållit sig härvid och ej heller lämnat några anvisningar om de avlöningsformer, som kunde anses böra träda i stället för det nuvarande systemet. För lösningen av detta problem torde erbjuda sig i huvudsak två vägar. Antingen åtager sig företagaren att betala personalen fasta löner, varvid drickspengarna helt indragas och motsvarande prisförhöjningar uttagas av allmänheten. Med nuvarande bestämmelser rörande utskänkning av rusdrycker lär dock sådant tillägg icke kunna åsättas priserna å spritvaror. Det andra alternativet innebär ett system, varvid personalen åtnjuter konstantlön i form av andel i servisavgifter resp. betjäningssavgifter, vilka påföras såsom procentuella tillägg å räkningen. Denna avlöningsform, vilken som nämnts redan nu praktiseras vid vissa hotell, torde måhända ur olika synpunkter vara att föredraga.

Därest genom lagstiftningsingripande drickspenningsystemet avskaffas, bör så långt möjligt även sörjas för, att det skapas garantier mot att personal ändå gör anspråk på extra ersättning för allmänhetens betjäning. Erfarenheterna från utlandet, vilka delvis berörts i det föregående, synas ge vid handen, att farhågorna för en dylik dubbelbetalning icke äro helt ogrundade.

Av det nu sagda torde framgå, att ett avskaffande av drickspenningsystemet inom hotell- och restaurangnäringen är ett ganska komplicerat problem. Socialstyrelsen anser för sin del en utredning i ämnet böra företagas, vilken utredning bör bli så möjligast fullständig och allsidig samt särskilt avse att klarlägga drickspenningsystemets betydelse för arbetstids- och löneförhållanden inom facket. Styrelsen vill jämväl ifrågasätta, huruvida icke en dylik utredning även bör omfatta vissa andra yrken och fack, där drickspenningar tämligen regelbundet givas och mottagas. Detta torde bland annat vara fallet beträffande anställda vid badinrättningar samt droskchaufförer, stadsbud och bärare.»

Landsorganisationen: »Rörande drickspenningsystemets principiella förkastlighet delar sekretariatet till fullo motionärernas mening. Detta system är oförenligt med nutida uppfattning av förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare. Dess avskaffande står också som en av huvudpunkterna på hotell- och restaurangpersonalens program, klart uttryckt i förbundsstadgarna.

Drickspenningsystemets avskaffande tillhör emellertid enligt sekretariatets mening de intressefrågor, vilkas lösning bör ankomma på parterna själva. Lagstiftarens inblandning i dylika frågor bör begränsas till spörsmål, vilkas reglering tillhör området för den sociala skyddslagstiftningen.

Att en lönerreform, innebärande drickspenningarnas slopande, icke i större utsträckning än som skett aktualiserats har för arbetarpartens vidkommande varit beroende på att man vid de avtalsrörelser, som sedan 1929 förts, måst inrikta sig på tillgodoseende av mera trängande behov för personalen. Personalförbundet har emellertid för avsikt att vid nästkommande avtalsrörelse upptaga drickspenningsystemet på dagordningen.

Sekretariatet vill i detta sammanhang understryka, att drickspenningssystemets ersättande med ett system med å notan särskilt debiterad betjäningssavgift tydligen icke innebär någon principiellt riktig lösning av förevarande problem; den enda rationella lösningen ligger i drickspenningarnas ersättande med fast kontant lön.

Rörande frågan i vad mån gällande bestämmelser i tobakstillverknings- och rusdrycksförsäljningsförfordningarna utgöra hinder för restauratör att pålägga konsumenterna en särskild ersättning för servering av tobaksvaror och rusdrycker tillåter sig sekretariatet hänvisa till en av K. Schlyter år 1927 efter gemensamt uppdrag av arbetsgivarnas och arbetarnas organisationer företagen utredning, publicerad i Svensk Hotell-Revvy nr 18 1927.

Under åberopande av det anförda får landssekretariatet för sin del avstyrka den av motionärerna föreslagna utredningen.»

Arbetsgivareföreningen: »Ehuru föreningen ingalunda ställer sig oförstående gentemot strävanden, som inrikta sig på att få till stånd en rationellare form för hotell- och restaurangpersonalens avlönande, kan föreningen dock icke finna, att ett lagstiftningsingripande i denna fråga är motiverat eller lämpligt. Drickspenningen är helt avhängig av den avlöning, som tillämpas i förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare inom hotell- och restaurangrörelsen. Ett avskaffande av drickspenningssystemet måste på ett ingripande sätt rubba grunderna för den avtalsbestämda avlöningen. En omläggning till ren kontantlön i form av enbart tidlön eller sådan lön kombinerad med provision, kan icke vidtagas annat än i samband med bestämmande av löneförmånerna i deras helhet. Det måste överlåtas åt parterna i facket att på sedvanligt sätt genom fria överenskommelser bringa fram det lämpligaste sättet för lönens beräkning. I överensstämmelse med den neutralitet, som statsmakterna iakttagit för bevarande av avtalsfriheten för parterna å arbetsmarknaden, bör därför frågan om drickspenningars ingående i avlöningen icke regleras i lag. För övrigt är varken kungl. stadgan angående hotell- och pensionatsrörelse eller kungl. förordningen angående försäljningen av rusdrycker någon lämplig plats för lagbestämmelser av det slag, vartill motionärerna syfta.

Föreningen får med stöd av det anförda hemställa, att den remitterade motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Föreningen har under hand inhämtat, att Sveriges Arbetsgivareförening för Hotell och Restauranter samt Restauranternas Arbetsgivareförening i princip ansluta sig till den uppfattning om föreslagna lagstiftningsingripande, för vilken föreningen här ovan givit uttryck.»

Utskottet. I såväl motionen som i de yttranden, vilka inhämtats angående densamma, har uttalats önskvärdheten av att drickspenningssystemet avskaffas. Utskottet delar tillfullo denna uppfattning.

I likhet med svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i Sverige anser emellertid utskottet, att det i första hand bör ankomma på arbetsgivarna och arbetstagarna inom hotell- och restaurangrörelsen att själva lösa denna fråga. Att så icke redan blivit fallet uppgives vara beroende därpå, att vid de avtalsförhandlingar som hitintills förts för personalen mera viktiga frågor kommit i förgrunden. Numera synes parternas intresse för lösande av frågan vara mera framträdande än tidigare, vilket

framgår bland annat därav, att personalen inom Stockholms allmänna restaurangaktiebolag (SARA) nu begärt förhandlingar angående drickspenningssystemets avskaffande. Dessutom har arbetsgivareföreningen framhållit, att den ingalunda ställer sig oförstående till en rationellare avlöningsform för nu ifrågavarande personal. Då landsorganisationen dessutom bestämt framhållit, att personalförbundet har för avsikt att vid nästkommande avtalsförhandlingar på dagordningen upptaga frågan om drickspennings-systemets avskaffande, synas sådana förutsättningar förefinnas för frågans lösande, att ett ingripande från riksdagen icke torde vara påkallat. Det bör även anses riktigt, att parterna själva givas tillfälle att genom sedvanliga förhandlingar söka lösa frågan, som, med hänsyn till gammal hävd och övriga inverkan omständigheter, torde vara så svårlöst, att den sakkunskap över vilken parterna förfoga icke kan förbigås.

Utskottet kan däremot icke ansluta sig till socialstyrelsens förslag om utredning, varigenom ett avsteg skulle tagas från den neutralitet som statsmakterna iakttagit för bevarande av avtalsfrihet för parterna å arbetsmarknaden. Det torde även vara lämpligast att lagstiftning i dylika frågor begränsas till sådana, som kunna hänföras till området för den sociala lagstiftningen.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att motionen I: 209 icke måtte föranleda någon första kammarens åtgärd.

Stockholm den 10 mars 1938.

Å utskottets vägnar:

O. A. NORDBORG.

Närvarande: herrar Nordborg, Heüman, Gottfrid Karlsson, Anders Andersson, Swartling, Jacobsson, Sundvik och Magnusson.

Reservation

av herr Anders Andersson, som ansett, att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

I såväl motionen — — (= utskottet) — — denna uppfattning.

Socialstyrelsen har dessutom ur andra betydelsefulla synpunkter framhållit behovet av en ännu mera omfattande utredning än den motionärerna föreslagit.

Svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen anse emellertid, att det i första hand bör ankomma på arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer att lösa denna fråga utan statsmakternas medverkan eller mellankomst. Att så icke redan skett uppgives vara beroende därpå, att vid de avtalsförhandlingar som hitintills förts mellan parterna mera viktiga frågor kommit i förgrunden. Numera synes dock det uppgivna intresset för frågans lösning börja framträda även i handling, vilket bland annat framgår därav, att personalen inom Stockholms allmänna restaurangaktiebolag (SARA) begärt förhandlingar angående drickspenningssystemets avskaffande. Dessutom har arbetsgivareföreningen framhållit, att den ingalunda ställer sig oförstående till en rationellare avlöningsform för nu ifrågavarande personal. Då landsorganisationen dessutom bestämt framhållit, att personalförbundet har för avsikt att vid nästkommande avtalsförhandlingar på dagordningen upptaga frågan om drickspenningssystemets avskaffande, synas förutsättningar i någon mån förefinnas för frågans lösning även utan statsmakternas ingripande. Det bör även anses riktigt, att parterna, då de nu visa sig vara intresserade härför, själva givas tillfälle att genom sedvanliga förhandlingar söka lösa frågan, särskilt som denna, på grund av gammal sedvänja och andra omständigheter, torde vara så svårlöst att den sakkunskap över vilken parterna förfoga icke kan förbigås.

Utskottet anser av dessa skäl den av motionärerna föreslagna och av socialstyrelsen förordade utredningen för det närvarande icke böra komma till stånd.

Utskottet hemställer alltså,

att motionen I: 209 icke måtte föranleda någon första kammarens åtgärd.